

ระเบียบวิธีวิจัย

ลักษณะการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องกระบวนการสื่อสารเพื่อพัฒนาการพิจารณาพิพากษาคดีนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสาร (Documentary - Research), ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview), และข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive and Analytical Method)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ ประกอบด้วยข้อมูล 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. ข้อมูลเอกสาร เก็บรวบรวมจาก

- 1.1 ระเบียบ คำสั่ง และเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานในส่วนที่เป็นระบบงานธุรการ ซึ่งเก็บรวบรวมที่กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม และที่งานธุรการศาลจังหวัดลำปาง
- 1.2 ระเบียบ คำสั่ง และเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานในส่วนที่เป็นระบบงานตุลาการ ซึ่งเก็บรวบรวมที่กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม ที่สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม และที่ฝ่าย งานต่าง ๆ ของศาลจังหวัดลำปาง
- 1.3 เอกสารการสัมภาษณ์ การฝึกอบรม การบรรยาย และการอภิปรายต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางศาล ซึ่งเก็บรวบรวมที่ กองฝึกอบรมและสัมมนา, กองวิชาการ, สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ, ห้องสมุดกระทรวงยุติธรรม และฝ่ายงานต่าง ๆ ของศาลจังหวัดลำปาง

- 1.4 เอกสารการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางศาล ซึ่งเก็บรวบรวมที่ กองวิชาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม และห้องสมุดกระทรวงยุติธรรม
- 1.5 บทความทางกฎหมาย และ บทความเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางศาล ซึ่งกระทรวงยุติธรรมจัดทำเผยแพร่ทางสื่อมวลชนต่าง ๆ และเก็บรวบรวมไว้ที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
- 1.6 บทความทางกฎหมาย และ เอกสารเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางศาล ที่ศาลจังหวัดลำปางจัดทำเผยแพร่ต่อสาธารณชน และสื่อมวลชน ซึ่งเก็บรวบรวมที่งานประชาสัมพันธ์ ศาลจังหวัดลำปาง
- 1.7 สารบบความ และรายงานเกี่ยวกับคดีต่าง ๆ ของศาลจังหวัดลำปาง ซึ่งเก็บรวบรวมที่ งานเก็บสำนวนความและเอกสาร สำนักงานจำศาลจังหวัดลำปาง
- 1.8 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พระธรรมนูญศาลยุติธรรม และตำราทางกฎหมายต่าง ๆ เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งเก็บรวบรวมที่ ห้องสมุดกระทรวงยุติธรรม และ ห้องสมุดเนติบัณฑิตยสภา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของศาลจังหวัดลำปาง เพิ่มเติมจากข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจาก ข้าราชการตุลาการ, ข้าราชการตุลาการซึ่งปฏิบัติงานประจำศาลจังหวัดลำปาง และสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีในชั้นศาลที่ศาลจังหวัดลำปาง อาทิ อัยการ ทนายความ โจทก์ จำเลย ตลอดจนพยานโจทก์และพยานจำเลยในคดีต่าง ๆ รวมทั้งประชาชนทั่วไปที่มาติดต่อเกี่ยวกับคดีความที่ศาลจังหวัดลำปาง

เนื่องจากกลุ่มประชากรที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ข้าราชการในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ผู้พิพากษา อัยการ และ เจ้าหน้าที่ธุรการประจำศาลจังหวัดลำปางกลุ่มหนึ่ง กับอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มนายความ และ ประชาชน (โจทก์, จำเลย, พยานโจทก์, พยานจำเลย, และ บุคคลทั่วไปที่มาติดต่อศาล) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงแยกดำเนินการ ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์กลุ่มข้าราชการ

- 2.1.1 จัดทำหนังสือเสนอขออนุญาตต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดลำปาง เพื่อแจ้งให้ผู้พิพากษา และข้าราชการฝ่ายธุรการ ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ และให้ข้อมูลต่าง ๆ
- 2.1.2 จัดทำหนังสือเสนอขออนุญาตต่ออัยการจังหวัดลำปาง เพื่อแจ้งให้พนักงานอัยการประจำสำนักงานอัยการจังหวัดลำปาง ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ และให้ข้อมูลต่าง ๆ
- 2.1.3 ผู้วิจัยเข้าไปสร้างความสัมพันธ์และคุ้นเคยเป็นการส่วนตัวกับกลุ่มประชากรดังกล่าว ซึ่งสามารถดำเนินการไปได้โดยสะดวก ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยมีสถานภาพเป็นข้าราชการประจำจังหวัดลำปาง และมีพื้นฐานความรู้ทางนิติศาสตร์ ซึ่งเข้ากันได้กับกลุ่มประชากรเป็นอย่างดี
- 2.1.4 เนื่องจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ จึงไม่ได้มีการเตรียมคำถามไว้ตายตัว เพียงแต่วางโครงคำถามไว้โดยยึดปัญหาที่วิจัยเป็นกรอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลตอบสนองวัตถุประสงค์ในการวิจัยในครั้งนี้ การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ใช้วิธีการสนทนาแบบเป็นกันเอง ยกเว้นการสัมภาษณ์ผู้พิพากษา และอัยการบางท่าน ต้องใช้วิธีขอเข้าพบและสัมภาษณ์แบบค่อนข้างเป็นทางการ

- 2.1.5 การสัมภาษณ์กลุ่มข้าราชการนี้ ข้อมูลที่ได้ในระยะแรก ๆ เป็นข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ข้อมูลด้วยความระมัดระวัง โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นการตอบคำถามเกี่ยวกับปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงต้องใช้วิธีการตรวจสอบยืนยันข้อมูลโดยการถามคำถามเดียวกันซ้ำ ๆ ในประชากรกลุ่มเดียวกัน และใช้วิธีการถามเพื่อตรวจสอบจากกลุ่มประชากรอื่น
- 2.1.6 ประชากรกลุ่มข้าราชการนี้ ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี และเมื่อความสัมพันธ์คุ้นเคยกับผู้วิจัยเพิ่มมากขึ้นในระยะหลัง ๆ การให้ข้อมูลก็เป็นไปแบบเป็นธรรมชาติเปิดเผย ตรงไปตรงมายิ่งขึ้น
- 2.1.7 หลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ในแต่ละวัน ผู้วิจัยจะบันทึกประมวลข้อมูลที่ได้ทั้งหมด นำไปตรวจสอบกับข้อมูลเอกสารที่มีอยู่ สำหรับข้อมูลที่ไม่สามารถตรวจสอบกับเอกสารได้ ก็จะแยกไว้ต่างหากเพื่อรอใช้วิธีการตรวจสอบจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ต่อไป

2.2 การสัมภาษณ์กลุ่มทนายความและประชาชน

- 2.2.1 การสัมภาษณ์กลุ่มทนายความ ส่วนหนึ่งใช้วิธีการนัดพบและสัมภาษณ์ที่สำนักงานทนายความหรือบ้านพัก และส่วนหนึ่งใช้วิธีสัมภาษณ์แบบไม่ได้นัดหมาย ณ ที่ทำการศาลจังหวัดลำปาง ซึ่งปรากฏผลว่า การนัดพบที่สำนักงานทนายความหรือบ้านพัก จะทำให้สามารถสัมภาษณ์ได้ข้อมูลเนื้อหามากกว่าการสัมภาษณ์ที่ศาล ทั้งนี้ เนื่องจากการพบปะที่ศาลนั้น เป็นช่วงที่ทนายความส่วนใหญ่ต้องติดต่องานและเตรียมการต่อสู้คดี ทำให้ไม่ค่อยสะดวกต่อการที่จะให้สัมภาษณ์เท่าที่ควร แต่ก็มีข้อสังเกตว่า การสัมภาษณ์แบบหันทีหันใจ ณ ที่ทำการศาล โดยเฉพาะคำถามที่สอดคล้องกับเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่ผู้ให้ข้อมูลประสบอยู่ ก็ทำให้ได้ข้อมูลที่ตรงและน่าเชื่อถือกว่า

- 2.2.2 ประชากรกลุ่มทนายความส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ดีมาก การตอบคำถามส่วนใหญ่เปิดเผย ไม่มีอาการปิดบังซ่อนเร้น หรือระมัดระวังตัว ข้อดีสำหรับการเก็บข้อมูลจากกลุ่มนี้ก็คือ สามารถใช้วิธีสัมภาษณ์แบบหยั่งลึกลงไป รายละเอียดได้มากกว่า แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อเสียคือ ปริมาณข้อมูลมากเกินไปจนความจำเป็น และบางครั้ง ทำให้เสียเวลาในการตรวจสอบข้อมูล
- 2.2.3 การสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนทั่วไปซึ่งเป็นโจทก์ จำเลย พยานโจทก์ พยานจำเลย รวมทั้งประชาชนที่มาติดต่อศาลในเรื่องอื่น ๆ เช่น เป็นนายประกัน หรือมายื่นคำร้องต่อศาลในเรื่องต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักจะไม่ใคร่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เท่าที่ควร มีลักษณะที่หวาดระแวง และมักจะปฏิเสธการตอบคำถามและมักจะอ้างว่าไม่รู้ ผู้วิจัยจึงต้องใช้วิธีสร้างความเข้าใจและสร้างความไว้วางใจให้แก่ประชากรกลุ่มนี้ โดยอาศัยทนายความและรองจำศาลฝ่ายประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัดลำปางเป็นสื่อเชื่อมโยง ซึ่งก็ช่วยให้สามารถเก็บข้อมูลได้บ้าง แต่ก็ไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย และเข้าถึงข้อมูลได้ไม่ดีเท่าที่ควร
- 2.2.4 การเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชาชนทั่วไปนี้ ในระยะแรก ๆ สิ้นเปลืองเวลาในการดำเนินการมาก เพราะต้องใช้วิธีการเฝ้ารอไปเรื่อย ๆ ณ ที่ทำการศาลในแต่ละวัน ซึ่งปรากฏว่า บางวันแทบจะไม่ได้ข้อมูลอะไรเลย เพราะผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่พยายามบ่ายเบี่ยงและปฏิเสธที่จะตอบคำถาม ต่อมา ผู้วิจัยจึงปรับปรุงวิธีการใหม่ โดยติดต่อผ่านทางทนายความและอัยการซึ่งผู้วิจัยรู้จักคุ้นเคย ขอให้นัดลูกความให้ วิธีนี้ได้ผลดีมาก ทำให้มีโอกาสดูแลเก็บข้อมูลจากลูกความทั้งที่เป็นโจทก์และจำเลย รวมไปถึงพยานบุคคลในแต่ละคดีด้วย

2.2.5 หลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ประมวลสรุป ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ นำไปตรวจสอบกับข้อมูลเอกสาร และข้อมูล ที่ได้จากประชากรกลุ่มอื่น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์

ในขณะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นั้น ส่วนหนึ่งซึ่งเข้าไปดำเนินการ ณ ที่ทำการศาลจังหวัดลำปาง ผู้วิจัยก็ได้ใช้การสังเกตการณ์เก็บข้อมูลบางส่วนเพิ่มเติม และอาศัย การสังเกตการณ์ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ควบคู่กันไปด้วย

นอกจากนั้น หลังจากเสร็จสิ้นขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ใช้ระยะเวลาต่างหากอีกส่วนหนึ่ง เข้าไปสังเกตการณ์การดำเนินงานต่าง ๆ ของศาลจังหวัดลำปาง เพื่อตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้รับมาทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้ระยะเวลารวมทั้งสิ้นประมาณ 150 วัน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสามวิธีการดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ใช้หลักการจากระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยศึกษารายละเอียดจากหนังสือและตำราที่นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญเขียนไว้ และได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมอีกส่วนหนึ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อให้เข้าใจถึงหลักการและวิธีการเลือกแหล่งข้อมูล ประเมินแหล่งข้อมูล ตลอดจนเก็บรวบรวมข้อมูล ให้ได้ในแบบที่ยั่งยืนและเข้าถึงข้อมูลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาวิจัยนี้ มุ่งสำรวจปัญหาพื้นฐานทั่วไปของกระบวนการสื่อสารในองค์การ ของกระบวนการยุติธรรมทางศาลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาพิพากษาคดี เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แล้ว จึงนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ โดยใช้ทฤษฎีและแนวความคิดทางการสื่อสารที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ลักษณะกระบวนการสื่อสารภายในองค์การของการพิจารณาพิพากษาคดี และสำรวจสภาพปัญหาพื้นฐานทางการสื่อสารที่มีผลกระทบต่อความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งเป็นปัญหาหลักของกระบวนการยุติธรรมทางศาล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive and

Analytical Method) พร้อมทั้งแสวงหาข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาและปรับปรุงกระบวนการสื่อสารในองค์กร ของกระบวนการยุติธรรมทางศาล เพื่อให้สามารถสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีให้เกิดความรวดเร็วขึ้น.
